

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

DRŽAVNI PROGRAM ZA OBVLADOVANJE
SLADKORNE BOLEZNI 2020-30

 ZaPiS
Jasna pot do zdravja.

Zdravstvena pismenost in osebe s sladkorno boleznijo v Sloveniji

Sanja Vrbovšek
Nacionalni inštitut za javno zdravje

*13. nacionalna konferenca o sladkorni bolezni
15. november 2022*

www.eu-skladi.si

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

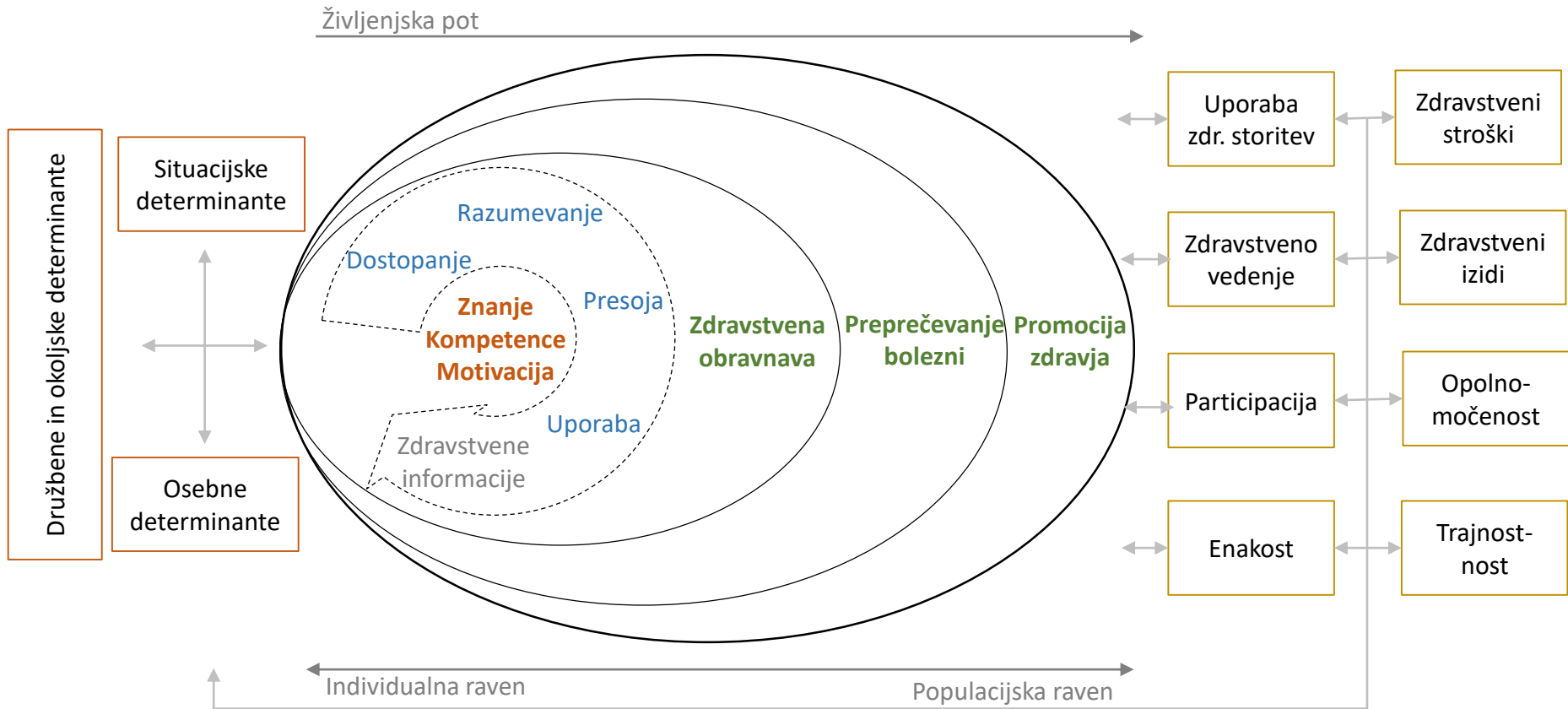
REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

NIJZ

Nacionalni inštitut
za javno zdravje

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

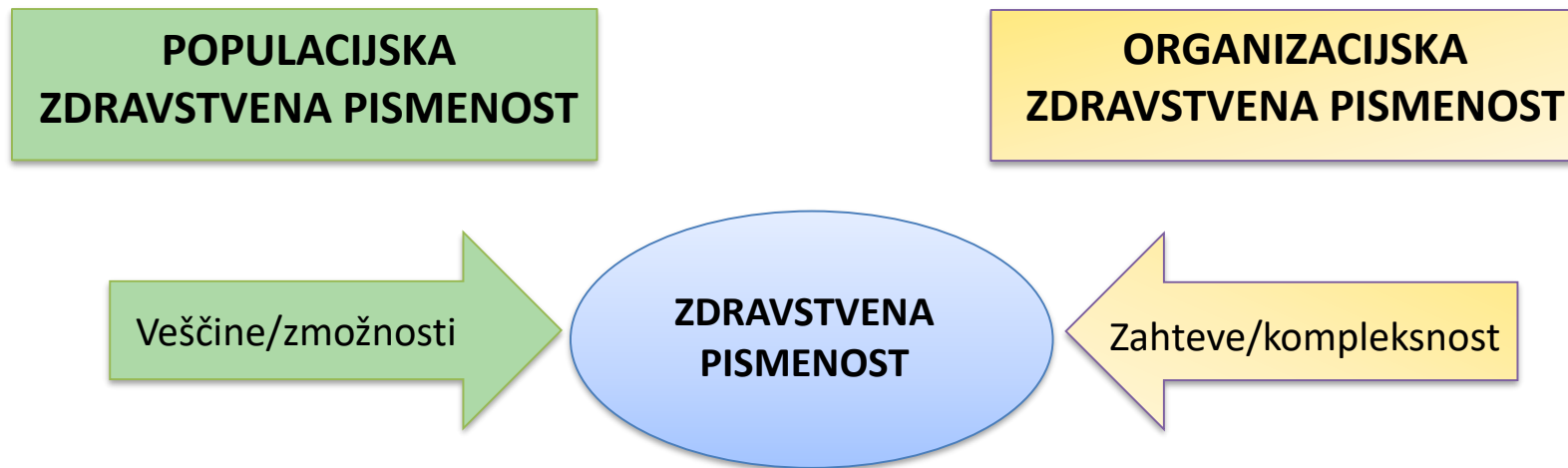
Kaj je zdravstvena pismenost?

Po Sørensen et al., 2012

Kaj je zdravstvena pismenost?

Parker, 2009

Zdravstvena pismenost in sladkorna bolezen

Omejena zdravstvena pismenost: pomanjkanje potrebnih kompetenc za **navigacijo** po sistemu ZV in **sprejemanje odločitev** o svojem zdravju.

Osebe s sladkorno boleznijo – **samooskrba, zdravstveni izidi.**

- ✓ Slabše znanje o SB,
- ✓ težave z razumevanjem in udejanjanjem priporočenih vedenj (prehrana, telesna dejavnost ...),
- ✓ težave interpretacijo vrednosti krvnega sladkorja,
- ✓ težave s preračunavanjem ustreznega vnosa OH,
- ✓ težave s prilagajanjem odmerkov insulina,
- ✓ težave z jemanjem terapije.

Nizka stopnja zdravstvene pismenosti pri osebah s SB:

- ✓ slabša urejenost glikemije,
- ✓ večje tveganje za retinopatijo, CVB, nefropatijo, amputacije, KVB.

**Nacionalna raziskava
zdravstvene pismenosti v
Sloveniji**

Kvantitativna raziskava

**Analiza aktivnosti za dvig
zdravstvene pismenosti oseb s
kroničnimi boleznimi v Sloveniji**

Kvalitativna raziskava

**Izkušnja in doživljanje poti
oseb s kronično boleznijo z
vidika zagotavljanja pogojev za
krepitev zdravstvene
pismenosti**

Kvalitativna raziskava

**Nacionalna raziskava
zdravstvene pismenosti v
Sloveniji**

Kvantitativna raziskava

**Analiza aktivnosti za dvig
zdravstvene pismenosti oseb s
kroničnimi boleznimi v Sloveniji**

Kvalitativna raziskava

**Izkušnja in doživljanje poti
oseb s kronično boleznijo z
vidika zagotavljanja pogojev za
krepitev zdravstvene
pismenosti**

Kvalitativna raziskava

Nacionalna raziskava zdravstvene pismenosti HLS-SI₁₉

NIJZ Nacionalni inštitut za javno zdravje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

ZaPiS

EVROPEJSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD

NACIONALNA RAZISKAVA O ZDRAVSTVENI PISMENOSTI 2020

Zahvaljujemo se vam za pripravljenost sodelovati v Nacionalni raziskavi o zdravstveni pismenosti. Raziskava pokriva področje zdravstvene pismenosti, ki pomeni z možnost dostopanja, razumevanja, presoje in uporabe zdravstvenih informacij za vsakodnevne odločitve, povezane z zdravstveno oskrbo, preprečevanjem bolezni in promocijo zdravja. Prosimo vas, da pri vprašanjih, kjer ni posebnih navodil za izpolnjevanje, obkrožite ustrezen odgovor. Vprašalnik lahko izpolnjuje samo oseba, izbrana v vzorec. Prosimo vas, da izpolnjeni anketni vprašalnik čim prej vrnete po pošti v priloženi pisemski ovojnici.

ZDRAVSTVENA PISMENOST

Z naslednjimi vprašanji bi radi ugotovili, katere naloge, povezane z ravnanjem z zdravstvenimi informacijami, so bolj ali manj lahke ali težke. Naslednja vprašanja so v zvezi z zdravstveno pismenostjo glede zdravstvenega vzroča. Na naslednja vprašanja boste odgovarjali na lestvici od »zelo lahko« do »zelo težko«.

HLS-EU Kako lahko ali težko ...
(Tabela izpolnjujte po vrsticah!)

	Zelo lahko.	Lahko.	Težko.	Zelo težko.
1. ...NAJDETE informacije o simptomih bolezni, ki so pomembne za vas?	4	3	2	1
2. ...NAJDETE informacije o zdravljenju bolezni, ki so pomembne za vas?	4	3	2	1
3. ...NAJDETE informacije o tem, kako ravnati v nujnih zdravstvenih primerih?	4	3	2	1
4. ...IZVESTE, kje dobiti strokovno pomoč, ko ste bolni (npr. zdravnik, medicinska sestra, farmacevt, psiholog)?	4	3	2	1
5. ...RAZUMETE, kar vam pove zdravnik?	4	3	2	1
6. ...RAZUMETE navodila za uporabo, ki so priložena zdravilu? (informacije ali navodila, ki jih dobite v pisnih navodilih z zdravilom)?	4	3	2	1
7. ...RAZUMETE informacije o tem, kaj narediti v nujnih zdravstvenih primerih?	4	3	2	1
8. ...RAZUMETE navodila vašega zdravnika ali farmacevta o jemanju predpisane zdravila?	4	3	2	1
9. ...PRESODITE, v kolikšni meri informacije od vašega zdravnika veljajo za vas?	4	3	2	1
10. ...PRESODITE, katere so prednosti in slabosti različnih možnosti zdravljenja?	4	3	2	1
11. ...PRESODITE, ali morda potrebujete drugo zdravniško mnenje?	4	3	2	1
12. ...PRESODITE, ali so informacije o boleznih v množičnih medijih zanesljive (npr. časopisi, TV, internet)?	4	3	2	1
13. ...UPORABITE informacije, ki jih dobite pri vašem zdravniku, za sprejemanje odločitev o vaši bolezni?	4	3	2	1
14. ...UPOŠTEVATE navodila na zdravilu?	4	3	2	1
15. ...POKLIČETE različna v nujnem zdravstvenem primeru?	4	3	2	1
16. ...UKREPATE na podlagi nasvetov zdravnika ali farmacevta?	4	3	2	1

Pridobiti reprezentativne podatke o zdravstveni pismenosti odraslih prebivalcev Slovenije.

Vzorec in zbiranje podatkov

- ✓ Verjetnostni vzorec odraslih prebivalcev Slovenije iz Centralnega registra prebivalstva.
- ✓ Spletni in osebni način anketiranja.

6.000 oseb iz Centralnega registra prebivalstva
3.360 ustrezno izpolnjenih vprašalnikov (stopnja odgovora 60 %)

Merjenje zdravstvene pismenosti

Merski instrument HLS-EU₁₉: samoocena zahtevnosti izvedbe posameznih opravil obdelave zdravstvenih informacij.

Vključenost v M-POHL

Mednarodna raziskava
HLS-EU₁₉

Nacionalna raziskava zdravstvene pismenosti HLS-SI₁₉

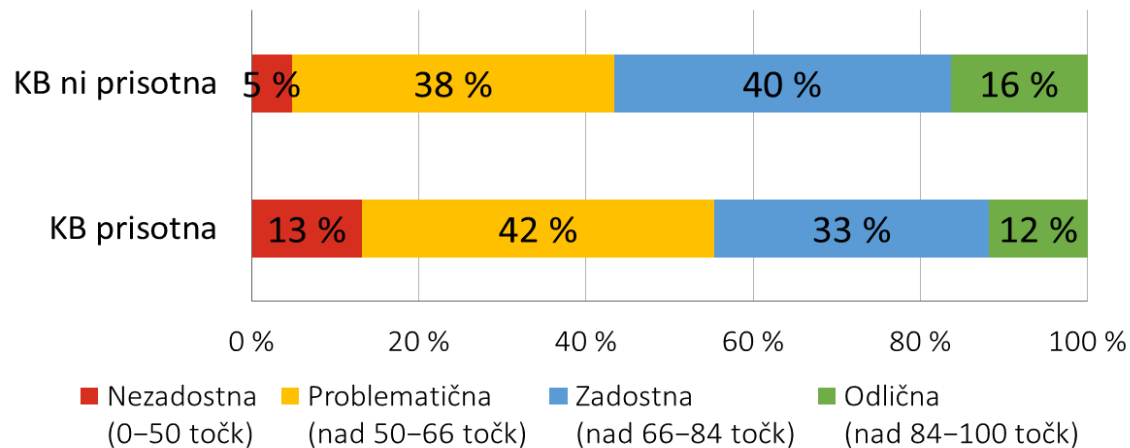
Osebe s kronično boleznijo v raziskavi – ključne socio-ekonomske značilnosti

1,376 sodelujočih z dolgotrajno zdravstveno težavo (41 %).

Primerjava z osebami brez kronične bolezni:

- ✓ več starejših,
- ✓ več nižje izobraženih,
- ✓ višji delež finančno depriviranih,
- ✓ pogostejše koriščenje zdravstvenih storitev.

Stopnja splošne zdravstvene pismenosti glede na prisotnost kronične bolezni

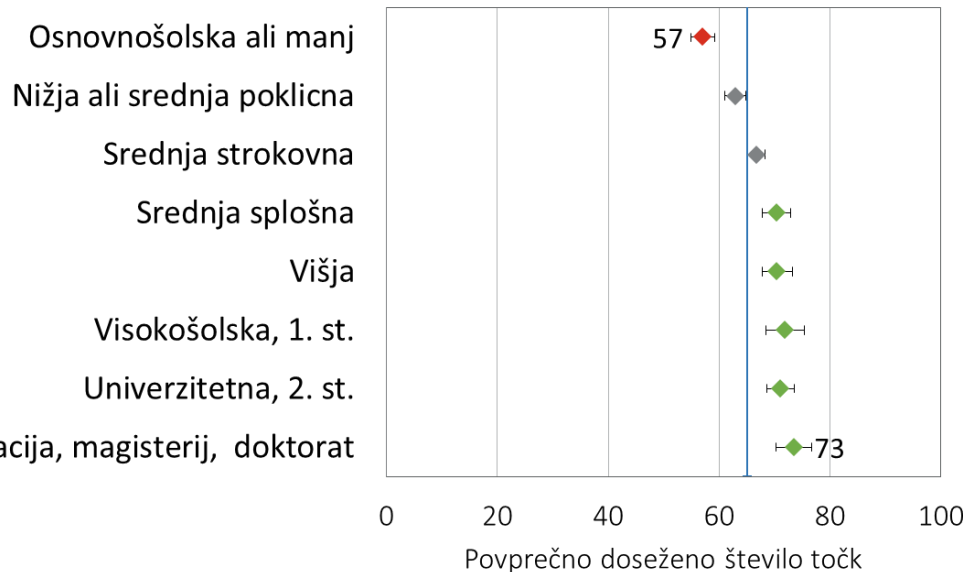
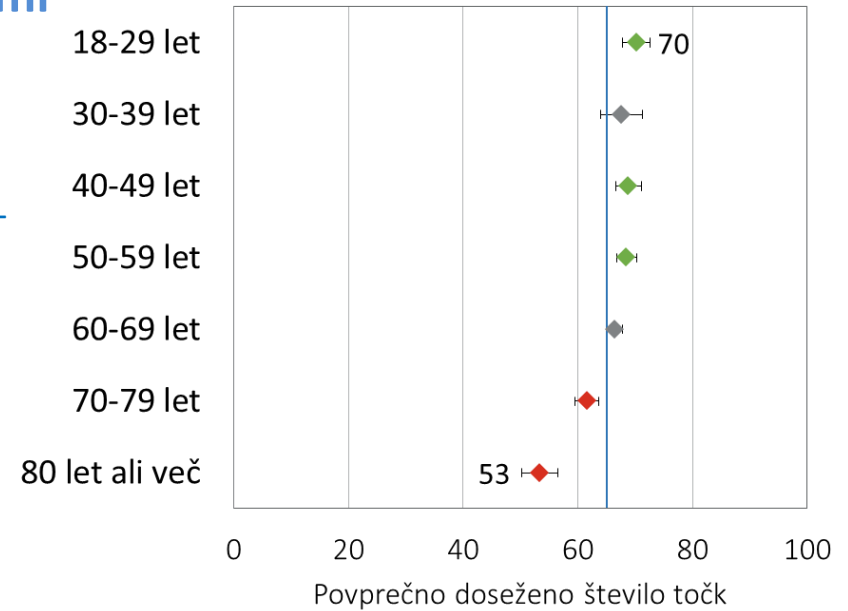
Na vseh dimenzijah ZP – nižja stopnja ZP pri osebah s KB.

Nacionalna raziskava zdravstvene pismenosti HLS-SI₁₉

Razlike med osebami s kroničnimi boleznimi

STAROST

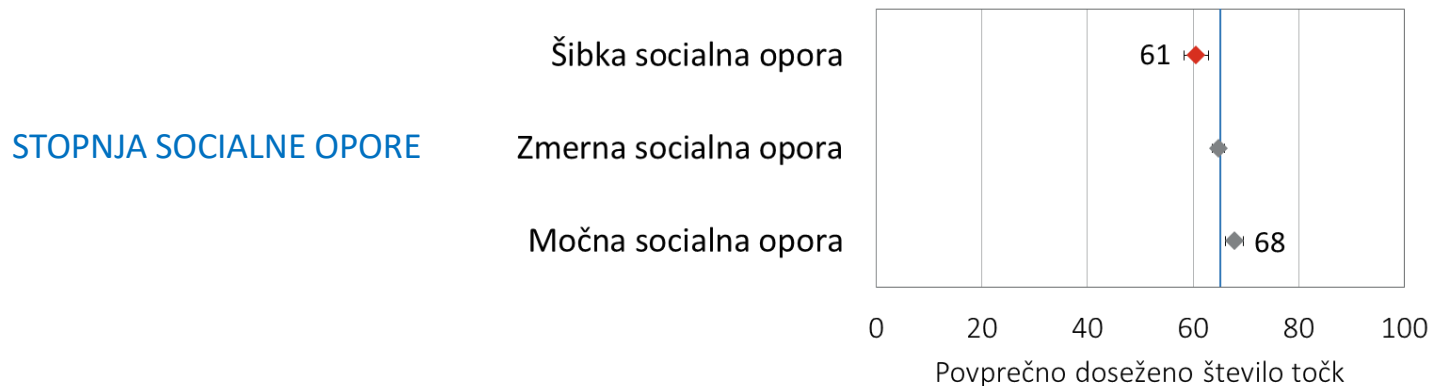
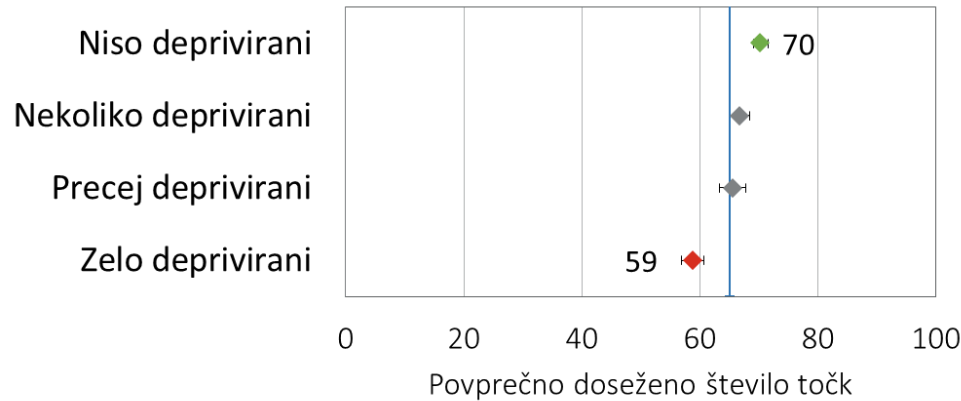

STOPNJA IZOBRAZBE

Nacionalna raziskava zdravstvene pismenosti HLS-SI₁₉

Razlike med osebami s kroničnimi boleznimi

Nacionalna raziskava zdravstvene pismenosti HLS-SI₁₉

Splošna zdravstvena pismenost – nekatera izbrana zahtevnejša opravila

Presoja zanesljivosti medijskih informacij o boleznih (49 % težko ali zelo težko) in zdravstvenih tveganjih (45 %)

Pridružitvev klubu/skupini za telesno dejavnost (46 %)

Zaščita pred boleznijo iz informacij v medijih (37 %)

Odločitev o potrebnosti cepljenja proti gripi (34 %)

Razumevanje informacij na embalaži zdravil (30 %)

Nacionalna raziskava zdravstvene pismenosti HLS-SI₁₉

Stopnja navigacijske zdravstvene pismenosti glede na prisotnost kronične bolezni

■ Ne zadostna (0-50 točk) ■ Problematična (nad 50-66 točk) ■ Zadostna (nad 66-84 točk) ■ Odlična (nad 84-100 točk)

**Nacionalna raziskava
zdravstvene pismenosti v
Sloveniji**

Kvantitativna raziskava

**Analiza aktivnosti za dvig
zdravstvene pismenosti oseb s
kroničnimi boleznimi v Sloveniji**

Kvalitativna raziskava

**Izkušnja in doživljanje poti
oseb s kronično boleznijo z
vidika zagotavljanja pogojev za
krepitev zdravstvene
pismenosti**

Kvalitativna raziskava

Analiza aktivnosti za dvig zdravstvene pismenosti oseb s KB v Sloveniji – sladkorna bolezen tipa 2

Ambulante družinske medicine

- ✓ Redni kontrolni pregledi osebe s SB2 (vsaj 1x/letno)
- ✓ Posredovanje kratkih informacij (ne gre za strukturirano edukacijo oseb s SB2) ter p. p. usmeritev v CKZ/ZVC

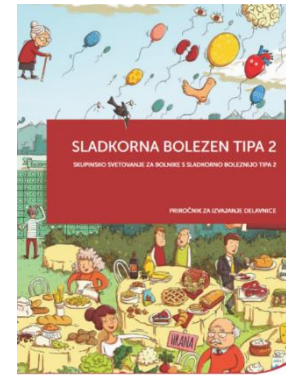
Centri za krepitev zdravja/zdravstvenovzgojni centri

- ✓ Individualne obravnave – pogovorne ure za krepitev zdravja
- ✓ Skupinske obravnave – delavnice za osebe s SB2.

Specialistične diabetološke ambulante

- ✓ Individualne obravnave
- ✓ Skupinske obravnave

Eno 90-minutno
srečanje

Pet 90-minutnih
srečanj

Analiza aktivnosti za dvig zdravstvene pismenosti oseb s KB v Sloveniji – sladkorna bolezen tipa 2

Prvi del kvalitativne raziskave (analiza primarne ravni ZDej) je pokazal **neenako obravnavo/pot oseb s SB2 v Sloveniji**:

- v nekaterih ZD delujejo „**diabetološki dispanzerji**“, drugje ne (v 27 ZD + OZG);
- **pot obravnave osebe s SB2 se razlikuje glede na to, ali je v ZD diabetološki dispanzer ali ne:**
 - ✓ „inzulinska šola“ (ob uvedbi inzulina – ambulantni prehod na inzulin, „da ljudem ni bilo treba v bolnišnico“), „šola sladkorne bolezni/diabetesa“;
 - ✓ pot osebe z novo odkrito SB2 se razlikuje – v ZD-jih, kjer je diabetološki dispanzer, so vse osebe (v roku 14 dni ali celo isti dan) **usmerjene k edukatoriki (N2)**, tam, kjer ga ni, osebe prejmejo **kratak nasvet s strani dipl. m. s. v ADM/so usmerjene v CKZ ali ZVC/ne prejmejo nobene edukacije**;
- v nekaterih ZD usmerjajo v lokalno Društvo diabetikov, drugje ne;
- nekateri ZD sami pripravljajo edukacijska gradiva za osebe s SB2.

- ✓ Ni enotne poti obravnave oseb s SB2.
- ✓ Tudi strukturirani in standardizirani programi v CKZ/ZVC se ne izvajajo optimalno – razlog: različne poti obravnave oseb s SB.
 - ✓ Ni strukturirane in standardizirane edukacije na sekundarni ravni.

**Nacionalna raziskava
zdravstvene pismenosti v
Sloveniji**

Kvantitativna raziskava

**Analiza aktivnosti za dvig
zdravstvene pismenosti oseb s
kroničnimi boleznimi v Sloveniji**

Kvalitativna raziskava

**Izkušnja in doživljanje poti
oseb s kronično boleznijo z
vidika zagotavljanja pogojev za
krepitev zdravstvene
pismenosti**

Kvalitativna raziskava

Izkušnja in doživljanje poti oseb s kronično boleznijo z vidika zagotavljanja pogojev za krepitev zdravstvene pismenosti

Nekaj preliminarnih rezultatov

Posredovanje informacij

- ✓ Pomembno vlogo pri informiranju o SB:
- ✓ zdravstveni delavci, še posebno osebni zdravnik;
- ✓ centri za krepitev zdravja;
- ✓ diabetološke ambulante;
- ✓ društva diabetikov;
- ✓ internet (tem informacijam ne zaupajo, zahteva neko predhodno znanje);
- ✓ zloženke (ovira: niso na voljo po vseh zdravstvenih domovih);
- ✓ radio, TV, knjige;
- ✓ prijatelji in sorodniki.

“Sam pa pravim, da bi odsvetoval eno tako nekritično, brezglavo, srfanje ko gre na sploh za zdravstvene zadeve, kaj šele, ko gre za področje sladkorne bolezni ... je že dobro vedeti, kje iščeš, kaj iščeš ...”

“Zloženka. Ali pa list. Enkrat je bil, enkrat ni bil. Enkrat je pomanjkanje. To je kaos. ... V obveščanju. Ni nobene. Vse je to kaotično. Vsak nekaj da. Vsak nekaj novega pogrunta. Ni povezano.”

Pomemben je način posredovanja informacij.

Izkušnja in doživljanje poti oseb s kronično boleznijo z vidika zagotavljanja pogojev za krepitev zdravstvene pismenosti

Nekaj preliminarnih rezultatov

Usmerjanje oseb s SB2

Nekatere osebe usmerjene v CKZ in v društvo diabetikov, druge ne.

Podporne strukture

- ✓ ambulate družinske medicine – zdravniki, medicinske sestre (usmerjajo, izobražujejo; tudi povezovalni člen med njimi in zdravnikom) – tam je kjučna podpora pacientom
- ✓ centri za krepitev zdravja
- ✓ diabetološka ambulanta
- ✓ družina (najpomembnejši vir opore), prijatelji
- ✓ društvo (druženje z ljudmi, ki se soočajo z enako boleznijo, izmenjava izkušenj, podpora, izobraževanje)

“To se mi zdi ključno pa da imaš dobro podporo, v smislu tako kot sem rekla, nekih dobrih informacij, kvalitetnih. Strokovna društva za katerimi po navadi stojijo strokovnjaki zdravniki, specialisti. Potem pa pač tvoj zdravnik, ki te vodi, specialist, ki tebe vodi. To se mi zdi zelo zelo ključna ikona.”

“V tem okviru imajo društva diabetikov, društva sladkornih bolnikov izjemno pozitivno vlogo. Torej ta druženja, izmenjavanja izkušenj, tudi skupni izleti, poslušanje takšnih in drugačnih predavanj ... Imajo lahko izjemno, izjemno pomembno vlogo, ker nenazadnje krepijo občutek ..., tvojo samozavest, občutek varnosti, občutek povezanosti in občutek, da nisi sam.”

Izkušnja in doživljanje poti oseb s kronično boleznijo z vidika zagotavljanja pogojev za krepitev zdravstvene pismenosti

Nekaj preliminarnih rezultatov

Ovire

- ✓ Dostop do zdravnika, zanje imajo premalo časa.
- ✓ Izpostavljajo, da se je veliko preneslo na medicinske sestre.
- ✓ Nekateri pacienti zdravila jemljejo po lastni presoji – povedo, da jih motijo stranski učinki in da imajo pravzaprav do zdravil nek splošen odpor.
- ✓ Cenovna nedostopnost zdravstvenih pripomočkov (merilni lističi).
- ✓ Nedostopnost zloženk, ki so na voljo le občasno.

Izkušnja in doživljanje poti oseb s kronično boleznijo z vidika zagotavljanja pogojev za krepitev zdravstvene pismenosti

Nekaj preliminarnih rezultatov

Predlogi za izboljšave, pričakovanja

- ✓ Več časa za paciente.
- ✓ Poučevanje o kombiniranju zdravil.
- ✓ Usmerjanje vseh oseb s SB v društva (dogodki, delavnice, druženja – drugi pacienti imajo morda razvite drugačne strategije za življenje z boleznijo).
- ✓ Več povabil s strani centrov za krepitev zdravja.
- ✓ Na področju tehnoloških rešitev predlagajo, da bi se zloženke zamenjale z uradno spletno stranjo, kjer bi imeli pacienti na voljo vse potrebne in preverjene informacije o bolezni.
- ✓ Predlagajo aplikacijo, kjer bi bilo vse na enem mestu, hkrati pa bi bilo na voljo tudi izobraževanje, kako se je uporabljati (dostop do zVem je preveč zapleten).

“Jaz mislim, da današnji svet, namesto teh tiskanih, kaotičnih, amm, »leafletov«, ki jih tam nabirajo, bi morali imeti eno internetno stran s »QR« kodo ... In da bi na spletu dobil kompletno dokumentacijo in vse kar obstaja in to pod pokroviteljstvom zdravstva. Ne ponudniki, ne uni, ki delajo reklame, ne tisti, ki so kvazi. Ampak uradno stran od slovenskega zdravstva, kjer bi bili hipertenzija, revma, rak, to ... Da bi imeli eno takšno osnovno, splošno biblioteko ... Da bi ti tam dobil podatke. Poguglal, pogledal, si prebral.”

Za zaključek

- ✓ Izhodišče za načrtovanje in razvoj intervencij, aktivnosti, gradiv.
- ✓ Področja, ki jih je potrebno nadgrajevati/izboljšati in na katera se moramo osredotočiti.
- ✓ Ciljne skupine, ki potrebujejo posebno pozornost.
- ✓ Pomembnost sistemskih in ciljno usmerjenih intervencij za dvig zdravstvene pismenosti na problematičnih področjih in med ranljivimi skupinami.
- ✓ **Razvoj integrirane nacionalne poti oseb s sladkorno boleznijo tipa 2:** zagotovitev strukturirane edukacije na primarni in sekundarni ravni Zdej, razvoj ustreznih in razumljivih edukacijskih gradiv (za navigacijo oseb s SB2, za udeležence edukacije), povezava zdravstvenega sistema z lokalno skupnostjo (podpora v lokalnem okolju – usmeritev v Društvo diabetikov, pomen socialne opore).

“Sladkorna bolezen
ne izbira!”

